

ΦΡΕΜΙΕ

ΓΑΛΛΟΣ γλύπτης Φρεμιέ, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε πρὸ ἡμερῶν εἰς ἡλικίαν 86 ἐτῶν, ἦτο ἀπὸ τὰ τέρατα τῆς μακροβιότητος καὶ τῆς παραγωγῆς. "Οχι μόνον εἶχε τὴν μεγαλοφυΐαν νὰ ζήσῃ 86 ἐτη, ἀλλὰ ἡ ζωὴ του θὰ μᾶς φανῇ περισσότερον ἀπέραντος εἰς σκεφθῶμεν ὅτι τὴν ἐπέρασεν ὑπὸ τέσσαρα διάφορα πολιτεύματα. Ἦτο γλύπτης ὑπὸ τὸν Δουδοβίκον Φίλιππον, ὑπὸ τὴν Δημοκρατίαν τοῦ 48, ὑπὸ τὴν Αὐτοκρατορίαν τοῦ Ναπολέοντος Γ'. καὶ ὑπὸ τὴν σημερινὴν Δημοκρατίαν.

Ἡ ζωὴ, τὴν ὁποίαν κατηγοροῦμεν ὡς βραχείαν, εἶναι διὰ μερικοὺς ἀνθρώπους ἀτελείωτος. "Οχι μόνον ἔχουν τὴν τύχην νὰ ζοῦν πολὺ, ἀλλὰ πλατύνουν καὶ βαθύνουν τὸ χρονικὸν αὐτὸ διάστημα μὲ τὸν τρόπον ποῦ ζοῦν. Εὐρίσκονται διαρκῶς εἰς ἐνέργειαν καὶ γίνονται πλέον ἔτη, ἀνθρωποὶ εἰς τόμους, ὀγκώδη βιβλία ποῦ διαβάζονται μέχρι τέλους. "Ο θάνατος εὐρίσκει τὸν Φρεμιέ ἐργαζόμενον ἀκόμη! Πέρυσι παρέδιδεν εἰς τὴν Βολιβίαν τὸν ἑφελπον ἀνδριάντα Βολιβάν τοῦ Ἐλευθερωτοῦ, τὸν ὁποῖον τοῦ παρήγγειλαν. Μέχρι πρὸ τριῶν ἐβδομαδῶν ἔκαμνεν ἀκόμη προπλάσματα. Ἐσχεδιάζε διὰ τὸ μέλλον καὶ εἰς τὸ ἀτελεῖ του οἱ φίλοι του τὸν εὐρίσκον σκυμμένον εἰς τὴν ἐργασίαν ὅπως τὸν εἶδαν οἱ πάπποι τῆς σημερινῆς γενεᾶς.

Ὁ Φρεμιέ ἦτο κυρίως γλύπτης ζώων, ἓνας ἀπὸ τοὺς *maîtres animaliers* τοῦ περασμένου αἰῶνος. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τὰ ζῶα μὲ τὰς ὑπερόχους στάσεις των αἰῶνων εὐτυχῶς ἐντὸς τῶν δημοσίων κήπων τὴν θέσιν ποῦ θὰ ἔπιανεν ἀνοφελοὺς κάποιος ἄνθρωπος ἀνδριάς μὲ ρεδιγκόταν. Ποιὸς δὲν ἐπόθησε δύο θηρία εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ζαπτείου, εἰς τὴν θέσιν ὅπου στέκονται οἱ δύο Ζάπται; Μεγάλην εὐεργεσίαν προσέφεραν ὁ Μπαίρ, ὁ Γκαρντέ, ὁ Καὶν καὶ οἱ ἄλλοι *animaliers* τῆς Γαλλίας, οἱ στήσαντες ἐδῶ τοὺς μεγαλειώδεις λέοντας, τοὺς πάνθηρας, τὰ ἐλάφια, τὰ ἄλογα, τὴν ρώμην τῆς φύσεως ἀντὶ τῆς πτωχείας τῶν ἀνθρώπων. Ὁ τεράστιος λέων τοῦ Μπελφόρ, τὸ ἔργον τοῦ Μπρτολδὶ, εἶνε ὁλόκληρος πολεμικὴ σελὶς καὶ λέγει περισσότερα πράγματα ἀπὸ κάθε σύμπλεγμα ἀνθρώπων. Ὁ ἰδικὸς μας λέων τῆς Χαιρυνείας ἐπίσης ξεύρει τί λέγει. Ὅλοι οἱ λέοντες, ὅσοι ὑψώθησαν εἰς βῆθρα ἢ περιέφερον τὸ βασιλικὸν βῆμά των ἐπὶ τῆς μετώπης τῶν κτιρίων, ὠμίλησαν περὶ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου. Βεβαίως δὲν εἶνε εὐχάριστον νὰ εἰσβάλλῃ ὁλόκληρος ἡ ζωολογία εἰς τὴν γλυπτικὴν, σύρουσα ἀκόμη καὶ τὰς ἐλέφαντας, οἱ ὁποῖα ἔνεκα τῶν ἀποικιακῶν κτήσεων τῆς Εὐρώπης, ἔγιναν καὶ αὐτοὶ θηρίον ἐπίκαιρον μὲ δικαιώματα. Ἀλλὰ τὰ ὁράτα ζῶα ποῦ ἐκυνήγησεν ἡ ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου, θὰ ἔχουν τὴν αἰωνίαν ὠραιότητα ποῦ εἶχαν πάντοτε καὶ ἡ γλυπτικὴ θὰ ἐξακολουθῇ νὰ τὰ στήνῃ εἰς τὰς πόλεις, σύμβολον ὁμορφίας, δυνάμεως, ἐνέργειας καὶ χρησιμότητος. Προπέρυσιν ὁ γλύπτης Μπουσάρ ἐξέθεσεν εἰς τὸ Σαλὸν ἓνα σύμπλεγμα ἀπὸ ἑξ. πελώρια βώδια καλλιεργούντα. Ἦτο, νὰ πῇ κανεῖς, γλυπτικὸν τοπίον. Τὰ ἑξ βώδια ἠγοράσθησαν ἀπὸ τὸ Κράτος διὰ νὰ στηθοῦν εἰς τὴν

κεντρὴν ἐνὸς λόφου, σύμβολον τῆς γεωργίας. Οἱ μυῶνες τῶν ζώων εἰς ὥραν κινήσεως, ἐλξεως, ἁλματος, ἐνέδρας, ἀμύνης, βαδίσματος θὰ εἶνε πάντοτε ἀπὸ τὰ ἀγαπητότερα θέματα τῆς γλυπτικῆς καὶ τὰ εὐγενέστερα καλλιτεχνήματα ποῦ ἡμπορεῖ νὰ σταματήσουν τὸν διαβάτην τῶν πόλεων, τὸν ἐπισκέπτην τῶν δημοσίων κήπων. Τὰ ἐλάφια τοῦ Γκαρντέ εἰς τὸν κήπον τοῦ Λουξεμβούργου εἶνε ἓνας ὕμνος τῆς φύσεως καὶ τῆς οἰκογενείας.

Εἰς τοιαύτην καλλιτεχνικὴν ἡδονὴν εἶχε βυθισθῇ ἡ μακρὰ ζωὴ τοῦ ἀποθανόντος Φρεμιέ, ὁ ὁποῖος ἐσπούδασε τὴν ἀνατομίαν τῶν ζώων μὲ τὴν μεγάλην ὑπομονὴν τῶν διδασκάλων. Ἀπὸ τὰ ἔργα του ποῦ εἶδα ἔχω τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ Φρεμιέ κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια κυρίως, φεύγων ἀπὸ τοὺς περιορισμοὺς τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνατομίας, ἐζητοῦσε τὴν ἐπικὴν μορφήν τῶν ζώων, ἐκείνην ποῦ ὑπάρχει μέσα εἰς τὴν μυθολογίαν καὶ τὴν ποίησιν τῶν ἀνθρώπων.

Τὰ ἄλογά του, ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα ἔστησε τὴν Αὐρηλιανὴν Παρθένον ἢ σιδηροφράκτους μεσσιωνικοὺς πολεμιστὰς καὶ ἁγίους τρυπώντας μὲ τὴν ρομφαίαν των τοὺς δράκοντας, ἔχουν τὸ φοβερὸν ὀρθοσκήωμα τῶν ἁλόγων τοῦ ἔπους καὶ τοῦ μύθου, ὑψώνουν εἰς τὸν ἀέρα «τὰ ἀμιλλητήρια πέταλα», εἶνε ζῶα μᾶλλον ὑπερφυσικά καὶ ὑπηρετικά τῆς παραδόσεως. Ὁ χρυσωμένος μεσσιωνικὸς ἐφιπτός του, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει εἰς τὸ *Petit Palais*, εἶνε μία παράστασις ἄκρας μυθικῆς τόλμης, πέραν τοῦ φυσικοῦ. Ἄλογο καὶ καβαλλάρης, μὲ τὴν ἐκστατικὴν κίνησιν ποῦ ἔχουν, ἐπέρασαν τὰ σύνορα τῆς φύσεως καὶ τρέχουν εἰς τὰς σφαῖρας τοῦ παρὰμυθιοῦ καὶ τῆς πίστεως.

Ἡ μεγάλη τάσις τοῦ Φρεμιέ πρὸς τὸ ἔπος καὶ τὸν μῦθον, ἐμφράζεται πλεον ἀνέτως εἰς τοὺς θαλάσσινοὺς του ἵππους μὲ τοὺς ὁποῖους διεκόσμησε τὴν *Fontaine de l'Observatoire*. Ἡ ἀγγὴ αὐτὴ εἰς τὴν ὁποίαν εἶνε στημένον τὸ γνωστὸν σύμπλεγμα τοῦ Καρπῶ, διεκοσμήθη ἀπὸ τὸν Φρεμιέ οὕτως, ὥστε στολιζέται μὲ δύο μεγάλα ὀνόματα τῆς Γαλλικῆς γλυπτικῆς τοῦ 19ου αἰῶνος. Διὰ τὸ ἔργον τοῦ Καρπῶ, δὲν εἶνε τῆς στιγμῆς αὐτῆς νὰ ὁμιλήσωμεν. Ὁ ἔσοχος γλύπτης ἔχει καὶ ἐκεῖ τὴν βαθυτάτην σφραγίδα του, μὲ τὰ τέσσαρα γυναικὶν γυναικῶν ποῦ βασιάζουν τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν, ἔργον τὸ ὁποῖον θὰ μείνῃ μεταξὺ τῶν καλλιτέρων του. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἵππους τοῦ Φρεμιέ, οἱ ὁποῖοι διακοσμῶν τὴν *Fontaine de l'Observatoire*, ἀελλόποδες, φρίσσοντες, ἀφρίζοντες, ὀρμῶντες, εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ θαυμάσῃ κανεῖς τὴν «βιρτουοζιτέ» εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε φθάσει ἡ ζωοπλαστικὴ τοῦ ἀνεξάντλητου αὐτοῦ διδασκάλου.

Ὁ Φρεμιέ δὲν θὰ σημειώσῃ οὔτε τὸν σταθμὸν τοῦ *Rude*, τοῦ μεγάλου διδασκάλου του καὶ γλύπτου τῆς «Μασσαλιώτιδος», οὔτε τὸν σταθμὸν βέβαια τοῦ Καρπῶ. Ὑπῆρξεν ὁμως ἓνας ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τῆς Γαλλικῆς γλυπτικῆς τοῦ 19ου αἰῶνος, εὐνοηθεὶς ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὸ θαῦμα μιᾶς μακροβιότητος καὶ ἀκοιτάστου ἐνεργείας, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐπέταξε τὰ ἔργα μὲ ἀφθονίαν λάβας. Ἰδιαιτέρως ἀγαπᾷ νὰ τὸν συλλογίζομαι διακοσμητὴν τῆς *Fontaine de l'Observatoire*. Ὅταν τὸ νερὸ τῆς πηγῆς σφενδονίζεται κατὰ τῶν ἵππων του, ὅταν ἀστραποβολοῦν τὰ ρουδούνια των, τὰ πλευρά των καὶ τὰ πέταλά των, εἰς τὴν εἴσοδον τῆς ἀλλῆς τοῦ Λουξεμβούργου, καὶ δίδουν εἰς τὸ σύνολον μίαν φρικίαν ἐνεργείας καὶ πτήσεως, τότε δεκαπλασιάζεται ἡ ὠραιότης αὐτῆς τῆς μυστηριώδους δεινροστοιχίας, ἡ ὁποία εἶνε ἐκ τῶν Παρισινῶν τοπίων ποῦ κρατοῦν τὸ μυστικὸν των καὶ δὲν τὸ εἶπαν εἰς κανένα.

Παρίσι

Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ